

STOSUNKI POLSKO-LITEWSKIE PO 1989 ROKU

Hanna Szczechowicz

ABSTRACT

The article is devoted to the research of the Polish-Lithuanian relations after 1989. Political changes after 1989, especially the communism collapse in Central-Eastern Europe, the Germany unification and the Soviet Union disintegration brought Poland and Lithuania to a new geopolitical situation. After the liberation from Soviet domination, Poland and Lithuania came over the similar development way. The history of the latest period proved that Poles and Lithuanians can organise their social, economic and political life in spite of many troubles. Poles and Lithuanians, based on the past experience, will be able to ensure the prosperous future for reciprocal Polish-Lithuanian relations based on positive examples, the equal partnership status and similar aspirations and endeavours.

KEY WORDS: Polish-Lithuanian relations, history of Poland after 1989, history of Lithuania after 1989, communism collapse, geopolitical situation, social life, economic life, political life.

ANOTACIJA

Straipsnyje pateikiami Lietuvos ir Lenkijos santykių po 1989 m. tyrimų duomenys. Šio laikotarpio pradžia yra paženklinta komunistinės sistemos bei jos įtakos Vidurio ir Rytų Europoje žlugimo, Vokietijos susivienijimo bei Sovietų Sąjungos iširimo. Visa tai sąlygojo ir iš esmės naują Lenkijos bei Lietuvos tarpusavio santykių pradžią. Pasibaigus sovietinės sistemos dominavimui tiek Lenkija, tiek Lietuva pasirinko panašų savarankišką valstybės vystymosi kelią. Jau tapę istorija šio laikotarpio įvykiai parodė, kad nepaisant visų objektyvių sunkumų tiek lenkai, tiek ir lietuviai sugeba ir gali tinkamai tvarkyti savo šalių socialinį, ekonominį bei politinį gyvenimą. Turėdama turtingą pozityvių tarpusavio santykių patirtį, Lenkija ir Lietuva tampa lygiavertėmis partnerėmis, kurių bendradarbiavimas grindžiamas tarpusavio pagarba ir supratimu.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Lenkijos ir Lietuvos santykiai, Lenkijos istorija po 1989 m., Lietuvos istorija po 1989 m., komunizmo žlugimas, geopolitinė situacija, socialinė raida, ekonominė raida, politinė raida.

*Dr. Hanna Szczechowicz, Higher Vocational State School in Włocławek
3 Maja Str. 17, PL 87-800 Włocławek, Poland
E-mail: inst.hum@pwsz.wloclawek.pl*

Stosunki polsko-litewskie wynikają z tempa i zakresu zmian jakie dokonują się w Polsce i na Litwie. Skomplikowane i zróżnicowane pole polityki międzynarodowej sprawia, że niezbędną staje się potrzeba pogłębionej analizy relacji polsko-litewskich z punktu widzenia postaw Polaków i Litwinów na drodze odrodzenia narodowego oraz budowania polsko-litewskiej współpracy międzynarodowej.

Zmiany polityczne jakie zostały dokonane po 1989 roku, a w szczególności upadek komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej doprowadziły Polskę i Litwę do nowej sytuacji geopolitycznej. 23 sierpnia 1989 roku dwa miliony Estończyków, Łotyszy i Litwinów podało sobie rękę. Powstał sześćsetpięćdziesięciokilometrowy łańcuch ludzkich rąk na znak protestu przeciwko traktatowi Ribbentrop – Mołotow i jego skutkom.

Nastąpił koniec epoki, w której Europę rozdzierała przemoc rozpoczął się wiek, w którym Polska i Litwa jednoczyły się wokół idei pokoju i demokracji. Wspólną cechą tego obszaru było to, iż przez trzy wieki XVIII-XIX-XX Polska i Litwa walczyły o niepodległość lub zachowanie suwerenności (Górski, Salmonowicz 2001:657). Polska i Litwa po wyzwoleniu spod radzieckiej dominacji przeszła podobną drogę rozwoju. W 1989 roku został utworzony w Polsce demokratyczny rząd, który opowiedział się jednoznacznie za niepodległością Litwy. W 1990 roku

niepodległość proklamowała Litwa, a nowe wybory w Polsce potwierdziły zwycięstwo demokracji. Polska była jednym z pierwszych państw, które w drugiej połowie 1991 roku uznały niepodległość Litwy (Żenkiewicz 2001:179). Odzyskanie niepodległości pozwoliło z optymizmem patrzeć w przyszłość, dotyczącą wzajemnych relacji. Nadszedł czas kształtowania dobrosąsiedzkich stosunków i międzynarodowych kontaktów. Prezydent Lech Wałęsa pogratulował Litwie odzyskania niepodległości, a Rząd Rzeczypospolitej Polskiej 27 sierpnia 1991 roku zadeklarował gotowość nawiązania stosunków dyplomatycznych z krajami bałtyckimi. W konsekwencji zostały nawiązane oficjalne stosunki dyplomatyczne (Firewicz 2001:35).

Nowy kształt ustroju politycznego Polski wyznaczył nowe kierunki polityki zagranicznej. Na nowo zdefiniowano polską rację stanu jako umocnienie suwerenności, niezawisłości i bezpieczeństwa państwa, sprzyjanie gospodarczemu i cywilizacyjnemu rozwojowi narodu (Bieleń 1992:173). Klasyczna dyplomacja od czasów angielskiego dyplomaty Edmunda Burke uważała, że praca dla szczęścia swojego narodu jest skuteczniejsza jeżeli stwarza mu więcej przyjaciół. Do skutecznych metod kształtujących stosunki międzynarodowe zaliczył utrzymanie przyjaznych kontaktów, prowadzenie bezpośrednich rozmów i negocjacji, które przyczyniają się do kompromisów i porozumień (Kukułka 1982:10).

Priorytety współczesnej polskiej polityki zagranicznej, współtworzenie systemu bezpieczeństwa europejskiego i włączenie Polski do zachodnioeuropejskich struktur integracyjnych, współpracę i partnerstwo z sąsiadami, politykę nowych powiązań regionalnych, znoszenie barier i tworzenie ułatwień w międzynarodowym ruchu osobowym zostały określone przez ministra spraw zagranicznych Krzysztofa Skubiszewskiego (Cziomer, Zyblikiewicz 2002:349). Cele te były zbieżne z polityką zagraniczną Litwy.

Podczas pierwszej wizyty w Wilnie 13 stycznia 1992 roku Polski minister spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski i minister spraw zagranicznych Litwy Algirdas Saudargas podpisali Konwencję konsularną oraz Deklarację o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczypospolitą Polską, a Republiką Litewską. Obie strony zobowiązały się do wzajemnego poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej, zasad równości i dobrego sąsiedztwa, a także poszanowania praw i swobód człowieka. Polska i Litwa obiecały zrezygnować z roszczeń terytorialnych. Postanowiły kierować się standardami europejskimi w stosunku do mniejszości narodowych stwarzając warunki umożliwiające zaspokojenie potrzeb w zakresie języka, kultury, religii i wykształcenia, a także prawa do nauki w języku ojczystym oraz prawa do ojczystego nazewnictwa. Obie strony zobowiązały się do współpracy gospodarczej, naukowo – technicznej, wymiany handlowej i rozszerzenia wzajemnych kontaktów. Zawarte w Deklaracji zasady zostały później potwierdzone w Traktacie (Deklaracja... 1992:35-40). Minister spraw zagranicznych Litwy Algirdas Saudargas ocenił podpisanie Deklaracji jako bardzo ważny początek nowych stosunków polsko-litewskich (Firewicz 2001:53). Wkrótce przystąpiono do realizacji zobowiązań zapisanych w Deklaracji. I tak 17 stycznia 1992 roku podpisano w Wilnie Umowę o współpracy między Radiem i Telewizją Polski i Litwy, 24 stycznia podpisano Umowę o ochronie środowiska a 27 maja Umowę o wzajemnym handlu i współpracy gospodarczej. Trudności jakie przeżywały obydwie kraje w związku z transformacją gospodarczą spowodowały, że rezultaty zawartych umów były dużo mniejsze, od tych jakich się spodziewano (Cieplak 1992:163). Pierwszą oficjalną wizytę w Polsce złożył 29 września 1992 roku premier Litwy Aleksandras Abisala, podczas której zawarto Umowy o ochronie inwestycji, zwalczaniu zorganizowanej przestępczości oraz Porozumienie o współpracy służb celnych i granicznych. Wizyta ta oceniana

była jako bardzo potrzebna w wytyczeniu kierunków dalszej współpracy. Politycy i społeczeństwa Obojga Narodów poszukiwali wspólnej drogi do porozumienia i współdziałania na której trzeba się było zmierzyć nie tylko z brzemieniem historii, ale też rozwiązywać problemy, które dostarczał dzień bieżący. Podpisanie Deklaracji o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej było jedną z dróg prowadzących do ugody i jedności (Widacki 1992:169-170).

Rząd Litewski pod przewodnictwem Bronislovasa Lubysa 14 grudnia 1993 roku wytyczył główne kierunki polityki wobec Polski, zmierzające do podpisania umowy handlowej i prowadzenia dalszych rozmów o samorządzie terytorialnym (Cieplak 1992:169-170). Polska polityka wobec Litwy została odwzajemniona poprzez zobowiązania dotyczące przestrzegania postanowień Deklaracji z 13 stycznia 1992 roku, rozpoczęcia negocjacji Traktatu, zapobiegania zadrażnieniom we wzajemnych stosunkach oraz zawieranie umów międzynarodowych umożliwiających wzajemną współpracę. Oznaczało to podjęcie realnego dialogu prowadzącego do opracowania programu stabilnej współpracy (Widacki 1992:151). 13 stycznia 1993 roku polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych przekazało stronie litewskiej projekt Traktatu o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy. W odpowiedzi 16 czerwca Polska otrzymała projekt opracowany przez Litwę (Firewicz 2001:226). Rokowania w sprawie zawarcia polsko-litewskiego Traktatu przeciągały się. Trudności stanowiły problemy mniejszości polskiej na Litwie oraz oceny wydarzeń historycznych związanych ze stosunkami polsko-litewskimi. Politycy i społeczności obu krajów musieli wykazać się wyrozumiałością wówczas gdy głęboko skrywane problemy i urazy dały o sobie znać. Negocjacje nad traktatem rozpoczęły się 19 lipca 1993 roku w Warszawie. Delegacjom przewodniczyli wiceministrowie spraw zagranicznych, ze strony polskiej był to Iwo Byczewski a ze strony litewskiej Vladislovas Domarkas.

Delegację polską wspierał również ambasador Jan Widacki. Odbyło się pięć rund rokowań podczas których 15 stycznia 1994 roku miało miejsce posiedzenie polsko-litewskiego Okrągłego Stołu, w którym udział wzięło dwudziestu polityków polskich i dwudziestu polityków litewskich. Okrągły Stół spowodował przyspieszenie negocjacji w sprawie ustalenia treści Traktatu. Końcowe rokowania odbyły się 21 i 22 lutego 1994 roku w Warszawie, a 22 lutego uzgodniono jego tekst. Do podpisania Traktatu o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy doszło 26 kwietnia 1994 roku w Wilnie.

Traktat stał się podstawą regulacji stosunków między obydwoma krajami (Matelski 2003:152). Odtąd obie strony postanowiły kształtować wzajemne stosunki w szacunku, zaufaniu, równouprawnieniu i dobrosąsiedztwie, kierując się zasadami poszanowania suwerenności, nienaruszalności granic oraz przestrzegania praw i swobód człowieka. Polska i Litwa wyzbyły się wzajemnych roszczeń terytorialnych, zobowiązując się do rozstrzygnięcia swoich sporów środkami pokojowymi. Zdecydowały się na rozwijanie kontaktów międzypaństwowych przez co roczne spotkanie szefów państw i rządów oraz regularne konsultacje ministrów spraw zagranicznych. Postanowiono o rozwijaniu współpracy gospodarczej, handlowej, naukowej, technicznej, a także współpracy samorządów terytorialnych. Traktat uregulował sprawę mniejszości narodowych. Polska i Litwa zobowiązały się do poszanowania zasad dotyczących ochrony praw mniejszości narodowych gwarantując im prawo do swobodnego posługiwania się językiem mniejszości narodowej, dostępu do informacji w tym języku, uczeniu się języka swojej mniejszości, zakładania własnych instytucji i organizacji, ochrony tożsamości narodowej, kulturowej, językowej i religijnej (Traktat... 1994:120-130). W ten oto sposób po raz pierwszy po kilku stuleciach dwie romantyczne

i tragiczne historie państw postanowiły rozpocząć okres nowej, równoprawnej, dobrowolnej i tak bardzo potrzebnej obustronnie sąsiedzkiej współpracy (Brazauskas 2001:65).

Traktat o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy podpisali prezydenci obydwu państw, Algirdas Brazauskas i Lech Wałęsa. Podczas swego wystąpienia w sejmie litewskim prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Wałęsa wypowiedział znaczące słowa:

Polska i Litwa podają sobie dziś dłonie. Zgoda Orła i Pogoni będzie fundamentem dla pomyślności polskich i litewskich domów (Przemówienie... Wałęsy... 1994:131).

Było to spełnienie oczekiwań wielu milionów Polaków i Litwinów chcących zgody, przyjaźni i współpracy między Polską i Litwą. Prezydent stwierdził, że Polska rozumie swoje sąsiedztwo z Litwą jako możliwość budowania wspólnego dobra (Przemówienie... Wałęsy... 1994:131-133). Prezydent Lech Wałęsa wskazał na wspólne cele Polski i Litwy, którym było członkostwo w Unii Europejskiej i programie „Partnerstwo dla pokoju.” Prezydent Litwy Algirdas Brazauskas nawiązał do historii, zaznaczając, że szczególnie bolesne krzywdy we wzajemnych stosunkach zostały wyrządzone na początku XX wieku. Należy pamiętać o przeszłości wyciągając z niej wnioski istotne dla budowania fundamentów trwałego pokoju i współpracy. Wyraził przeświadczenie, że Litwa podpisując Traktat z Polską osiągnęła swoje najważniejsze cele. Wskazał na wspólne elementy w drodze do nowej Europy: wspólna historia, wiara, wspólne dziedzictwo kulturowe, cele i wartości. Przed Polską i Litwą w ramach programu NATO „Partnerstwo dla pokoju” otworzyły się możliwości wspólnego działania w kierunku pogłębienia zaufania państw i bezpieczeństwa regionu. Podkreślił wspólne dążenie Polski i Litwy do członkostwa NATO i Unii Europejskiej. Prezydent zakończył swe przemówienie słowami wielkiego Polaka Papieża Jana Pawła II:

Nawet jeżeli zdarza się ubolewać z powodu cierpień, ran i nieporozumień to trzeba dostrzegać perspektywę braterstwa i gościnności (Przemówienie... Brazauskasa... 1994:134-138).

Ratyfikacja Traktatu o przyjaznych stosunkach i dobro-sąsiedzkiej współpracy nastąpiła 13 października 1994 roku równocześnie w obu parlamentach Polski i Litwy. Zdaniem wielu komentatorów Traktat stanowił początek wspólnej polsko-litewskiej drogi do porozumienia i zgody (Firewicz 2001:233). Proces ten odbywał się powoli by nie zburzyć tego, co zostało już wypracowane. Można stwierdzić, że rok 1994 stanowił moment graniczny w stosunkach polsko-litewskich. W tym czasie stosunki polsko-litewskie stały się „najlepsze w ciągu całej naszej historii.” (Widacki 1992:156-157). Polska i Litwa stały się strategicznymi partnerami zarówno w wymiarze politycznym jak i gospodarczym (Kołęcka 1996:153). Od tego momentu nastąpił wzrost spotkań na najwyższym szczeblu.

Jedną z najważniejszych wizyt o znaczeniu historycznym ze względu na ujednoczenie polityki Polski i Litwy była wizyta prezydenta Litwy Algirdasa Brazauskasa w Polsce w dniach 18-19 lutego 1995 roku. Prezydenci podpisali Deklarację o umocnieniu wzajemnych stosunków (Brazauskas 2001:66). Wizyta prezydenta Litwy przyczyniła się również do rozwoju współpracy wojskowej w postaci utworzenia polsko-litewskiego batalionu sił pokojowych, wspólnej kontroli obszaru powietrznego i granic morskich oraz wprowadzenia usprawnień w ruchu granicznym, które są do dnia dzisiejszego kontynuowane i rozwijane. Podstawę kształtowania współpracy w sferze militarnej stanowi Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej dotycząca współpracy w dziedzinie obronności została zawarta w dniu 5 lutego 2001

roku w Wilnie. Na mocy umowy z dnia 5 lutego 2001 roku utworzono batalion LITPOLBAT, którego celem jest wspólne występowanie Polski i Litwy w międzynarodowych akcjach na rzecz utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa, a także w międzynarodowych akcjach humanitarnych i ratowniczych podejmowanych przez organizacje międzynarodowe, w których uczestniczą Polska i Litwa (Marcinkowski 2004:40).

W 1996 roku wzrosła liczba wzajemnych wizyt i spotkań polityków Polski i Litwy. Wizytę na Litwie złożył Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Aleksander Kwaśniewski Marszałek Sejmu Józef Zych, Minister Spraw Zagranicznych Dariusz Rosati, Minister Obrony Stanisław Dobrzański. Rozpatrywano perspektywy utworzenia regionalnego systemu kontroli przestrzeni powietrznej, budowy trasy „Via Baltica”, która miała przebiegać od Tallina przez Estonię, Łotwę i Litwę, a także rozwoju dwustronnego handlu, umacniania stosunków polsko-litewskich, wspólnego działania w ramach integracji z NATO i UE. Prezydenci Polski i Litwy podpisali Deklarację w sprawie umocnienia współpracy polsko-litewskiej, w której ocenili pozytywnie wzajemne stosunki a także pomyślność przebiegu wspólnego dialogu. Ministrowie Povilas Gylys i Dariusz Rosati podpisali umowę w sprawie granicy państwowej oraz Porozumienie o współpracy obu Ministerstw Spraw Zagranicznych. Wzajemne relacje międzypaństwowe życzliwość i otwartość w kontaktach spowodowały, że Prezydent Litwy Algirdas Brazauskas zauważył iż z Prezydentem Aleksandrem Kwaśniewskim

... stali się dobrymi znajomymi, a także co nie przeszkadza oficjalnym związkom prawie przyjaciółmi. Spotkanie i rozwiązywanie rozmaitych zagadnień było łatwe i przyjemne (Brazauskas 2001:67).

Od 1997 roku rozpoczął się nowy etap w stosunkach polsko-litewskich, który został nazwany strategicznym partnerstwem (Widacki 1992:157). Na zaproszenie szefa polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych Dariusza Rosati wizytę w Warszawie złożył litewski Minister Spraw Zagranicznych Algirdas Saudargas. Spotkał się z polskim prezydentem i premierem. Potwierdzone zostały wcześniejsze deklaracje, że współpraca z Polską jest jednym z głównych celów litewskiej polityki zagranicznej. Algirdas Saugardas zaproponował daleko idące projekty w zakresie wzajemnej współpracy (Narbutt 1997:7). 14 lutego 1997 roku na roboczym spotkaniu w Olicie (Alytus) premierzy Włodzimirz Cimoszewicz i Gediminas Vagnorius podpisali Umowy o wymianie młodzieży oraz ochronie wojskowych informacji niejawnych.

Poruszone zostały również problemy dotyczące stosunków gospodarczych spraw granicznych oraz zasad przeciwdziałania przestępczości (Wizimirska 1998:162). Podczas pobytu marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Józefa Zycha w Wilnie w dniu 27 maja 1997 roku został parafowany statut polsko-litewskiego Zgromadzenia Poselskiego. Pierwsze posiedzenie zgromadzenia odbyło się na początku lipca 1997 roku w Wilnie. Polską delegację reprezentowała Marszałek Olga Krzyżanowska. Druga sesja odbyła się 26 stycznia 1998 roku. Wcześniej została poprzedzona licznymi wspólnymi wizytami delegacji rządowych Polski i Litwy. Podczas spotkania prezydenta Litwy Algirdasa Brazauskasa i prezydenta Polski w dniach od 19 do 21 czerwca 1997 roku podpisano wspólną Deklarację o pogłębieniu stosunków i współpracy na rzecz uczestnictwa w NATO i UE (Wizimirska 1998:162-163). Powołano Wspólny Komitet Konsultacyjny Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej (Górka-Winter 2001:128) oraz Radę do Spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej. Polska

zobowiązała się do zapewnienia Litwie pełnego poparcia i pomocy dla jej starań na rzecz przystąpienia do NATO i UE (Wizimirska 1998:167).

W obszarach współpracy gospodarczej w 1996 roku została podpisana polsko-litewska Umowa o Wolnym Handlu. Dokonano również dużego postępu w zakresie współpracy transgranicznej. Powołano polsko-litewską Komisję Międzyrządową do spraw Współpracy Transgranicznej, której zadaniem było umocnienie więzów pomiędzy regionami przygranicznymi. 6 czerwca 1997 roku powołano w Augustowie Związek Transgraniczny Euroregionu „Niemen”. Porozumienie podpisali przedstawiciele strony polskiej, litewskiej, białoruskiej. Głównym jego celem jest rozwój współpracy na terenach przygranicznych w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego, komunikacji, transportu, łączności, oświaty, ochrony zdrowia, środowiska naturalnego oraz kontaktów między mieszkańcami i podmiotami gospodarczymi. Mieszkańcy terenów przygranicznych nie są jednolici pod względem narodowościowym. Podejmowanie działań służących współpracy nie tylko pomiędzy państwami, ale także między regionami, wspólnotami i mniejszościami narodowymi pozwala przełamywać historyczne uprzedzenia, umożliwia kontakty, rozwój gospodarczy, wspólne inicjatywy służące rozwojowi całego regionu (Pogranicze... 2002:4-5). W 1997 roku przygotowano także umowę o utworzeniu Euroregionu „Bałtyk” złożonego z 6 państw: Polski, Litwy, Łotwy, Rosji, Szwecji i Danii. Litwa po odzyskaniu niepodległości podjęła wysiłek na rzecz włączenia się do wspólnoty międzynarodowej. Niegdyś aktywny członek Ligi Narodów, do Rady Europy Republika Litewska została przyjęta 17 września 1993 roku. Szermierzem dążeń Litwinów do uczestnictwa w procesach integracyjnych był prezydent Republiki Valdas Adamkus, rzecznik orientacji prozachodniej oraz praworządności w polityce wewnętrznej kraju (Łosowki 2001:241).

Potwierdzeniem tworzenia się nowych więzi w Europie było przyjęcie Polski w 1999 roku i Litwy w 2004 roku do NATO, a także obu państw do Unii Europejskiej w 2004 roku. Członkostwo w Unii Europejskiej zobowiązuje do poruszania się w nowej europejskiej rzeczywistości opartej na szacunku dla odrębności kulturowych poszczególnych narodów oraz ścisłej współpracy wszystkich krajów należących do wspólnoty. Europa potrzebuje Polski i Litwy, a Polska i Litwa nie może istnieć bez aktywnego uczestnictwa we wspólnocie europejskiej. Polska i Litwa posiada szanse jak i obowiązek wykazania szczególnej inicjatywności w promowaniu swoich interesów i całej grupy krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Zarówno Polska jak i Litwa stoją przed wieloma trudnymi problemami społecznymi, gospodarczymi i politycznymi. W ciągu minionych lat mniejszość Polska na Litwie wyraźnie okrzepła i organizacyjnie dojrzała w swej świadomości narodowej. Obok Związku Polaków powstała Akcja Wyborcza Polaków na Litwie, a także wiele innych organizacji. Od umiejętności zgodnego działania i aktywności samych Polaków zależy jak dużo zdołają oni uzyskać. Chciałoby się wszakże, aby Polacy na Litwie i Litwini w Polsce odczuwali ze strony władz życzliwość i zrozumienie wyrażające się w respektowaniu ich praw zgodnie z europejskimi standardami (Łosowki 2001:237).

Znawca stosunków polsko-litewskich Leon Brodowski wyznacza trzy zasadnicze kierunki zrównoważonego rozwoju stosunków polsko-litewskich w XXI wieku, którymi są technologia, kapitał społeczny i harmonia społeczna. Zrównoważenie czynników rozwojowych oznacza syntezę gospodarki rynkowej przedsiębiorczości, samorządności, patriotyzmu otwartego, etyki i ekumenizmu (Brodowski 2001:11). Jakość życia publicznego, sprawność struktur i instytucji państwowych determinują pozycję polityczną Polski i Litwy jako partnera unijnego i międzynarodowego. Po trwającej przez dziesięciolecia izolacji Polska i Litwa u schyłku XX wieku zbliżyły się

do siebie. Wyrazem przyjaznych kontaktów była intensywna wymiana wizyt oraz duża liczba podpisanych deklaracji i porozumień (Brazauskas 2001:67-68). Podejmowanie dialogu, w kontaktach międzynarodowych powoduje, że Polacy i Litwini coraz częściej obdarzają się wzajemną życzliwością i z optymizmem patrzą w przyszłość dotyczącą wzajemnej relacji. W stosunkach międzynarodowych istotna jest dobra wola i chęć, by wzajemne kontakty były poprawne i trwałe. Historia ostatnich lat dowiodła, że Polacy i Litwini pomimo trudności potrafią zorganizować swe życie społeczne, gospodarcze i kulturalne. Ucząc się na doświadczeniach przeszłości zdołają zapewnić pomyślną przyszłość opartą na partnerskich i zrównoważonych stosunkach oraz podobnych aspiracjach i dążeniach.

References

- BIELEŃ, S. Polityka zagraniczna a racja stanu. In *Polityka zagraniczna państwa*. Red. J. Kukułki i R. Zięby. Warszawa, 1992.
- BRAZAUSKAS, A. Spojrzenie na Polskę. *Lithuania*, 2001, no. 1, s. 65.
- BRODOWSKI, L. Technologia + kapitał społeczny = harmonia społeczna. *Lithuania*, 2001, no. 2.
- CIEPLAK, P. Stosunki polsko – litewskie. In *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. Warszawa, 1992.
- CZIOMER, E.; ZYBLIKIEWICZ, L.W. *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*. Kraków, 2002.
- Deklaracja o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską, Wilno, 13 stycznia 1992 roku. In *Zbiór dokumentów*. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 1992, no. 3, s. 35–40.
- FIREWICZ, A. *Litwa poraz drugi*. Toruń, 2001.
- GÓRKA-WINTER, B. Polsko-litewska współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa. In *Polski Przegląd Dyplomatyczny*, 2001, t.1, no. 2, s. 128.
- GÓRSKI, G.; SALMONOWICZ, S. *Historia ustrojów państw*. Warszawa, 2001.
- KOŁECKA, B. Stosunki z państwami bałtyckimi. In *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. Warszawa, 1996.
- KUKUŁKA, L. *Międzynarodowe stosunki polityczne*. Warszawa, 1982.
- ŁOSOWKI, P. *Litwa*. Warszawa, 2001.
- MARCINKOWSKI, Cz. *Operacje pokojowe na początku XXI wieku*. Warszawa, 2004.
- MATELSKI, D. Układy bilateralne Polski z sąsiadami. In *Sprawy Międzynarodowe*, 2003, no. 2.
- NARBUTT, M. Szybciej z Polską niż Skandynawią. In *Rzeczpospolita*, 1997, no. 4, s.7.
- Pogranicze polsko-litewskie aktywizacja współpracy*. Red. W. Misiak, A. Rajzner. Warszawa, 2002.
- Przemówienie Prezydenta Republiki Litewskiej Algirdasa Brazauskasa w Sejmie litewskim 26 kwietnia 1994. In *Lithuania*, 1994, no 2/3, s.134–138.
- Przemówienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lech Wałęsy w sejmie litewskim, 26 kwietnia 1994. In *Lithuania*, 1994, no. 2/3, s. 131–133.
- Traktat między Republiką Litewską a Rzeczpospolitą Polską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy, Wilno 26 kwietnia 1994. In *Lithuania*, 1994, no. 2/3, s. 120–130.
- WIDACKI, J. Stosunki z Litwą. In *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. Warszawa, 1992.
- WIZIMIRSKA, B. Stosunki z Litwą. In *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. Warszawa, 1998.
- ŻENKIEWICZ, J. *Litwa na przestrzeni wieków i jej powiązania z Polską*. Toruń, 2001.

THE POLISH-LITHUANIAN RELATIONS AFTER 1989

Hanna Szczechowicz

Higher Vocational State School in Włocławek, Poland

Summary

Political changes after 1989, especially the communism collapse in Central-Eastern Europe, the Germany unification and the Soviet Union disintegration brought Poland and Lithuania to a new geopolitical situation. After the liberation from Soviet domination, Poland and Lithuania came over the similar development way. The government established in democratic Poland in 1989 univocally supported the Lithuanian independence. In 1990 Lithuania recognised the independence and the

new election in Poland confirmed victory of democracy. Poland was the one of first countries which approved the Lithuanian independence in the second half of 1991. The independence retrieval allowed looking in the future reciprocal relationships in an optimistic way. Creation of interstate relations encouraged diplomats and politicians to reciprocal meetings and dialogues. It was the great time for the formation of good-neighbourly interstate relations and good interhuman relationships. However, negotiations regarding the conclusion of Polish-Lithuanian treaty were lingered. The difficulties were connected with problems of the Polish minority in Lithuania and evaluation of historical events regarding Polish – Lithuanian relations. The treaty of friendly relationships and the good-neighbourly cooperation was signed in Vilnius only on 26th April in 1994. This document is the terminal moment in Polish-Lithuanian relations. This document is also the most important act describing the principles of both states' dealings in the sphere of reciprocal political and social relationships. Since that time Poland and Lithuania have become strategic partners. It was also the start of intensive visits exchange and the increase in meetings between politicians, scientists and local authorities in result of signing still rising number of agreements and settlements. The development of cultural and military cooperation, trade exchange and reciprocal activities in business has been easily visible.

The confirmation of Yalta system collapse and creating the new relations in Europe was when Poland (in 1999) and Lithuania (in 2004) entered NATO and both states entered the European Union in 2004. The European Union membership obliges to exist in new, European reality based on respect for each nation's cultural individuality and close cooperation between all countries belonging to the European Union. Europe needs Poland and Lithuania, while Poland and Lithuania don't exist without the active participation in the European Union. Both Poland and Lithuania have the chance and duty of showing the special initiative in the promotion of their interests and the interests of the whole group of countries from Central-Eastern Europe. Both Poland and Lithuania face many social, economic and political problems. The political life quality and the efficiency of structures and public institutions will determine Polish and Lithuanian political position as international partners. The history of the latest period proved that Poles and Lithuanians can organise their social, economic and political life in spite of many troubles. Poles and Lithuanians, based on the past experience, will be able to ensure the prosperous future for reciprocal Polish-Lithuanian relations based on positive examples, the equal partnership status and similar aspirations and endeavours.

Gauta 2006 m. lapkričio mėn.